

Ибн Сино (Абу Али Хусайн ибн Абдуллох ибн Сино, 980–1037) — Шаркнинг энг буюк олимларидан бири бўлиб, у нафакат тиб, балки фалсафа, математика, астрономия ва бошқа фанларда ҳам улкан из қолдирган. Унинг этник келиб чиқиши масаласи асрлар давомида муҳокама қилинган. Қуйида туркийлик масаласига оид асосий далиллар келтирилади.

1. Тугилган жойи ва мухити

- Ибн Сино Афшона қишлоғида (Бухоро яқинида) тугилган. Бу ҳудуд IX–X асрларда Сомонийлар давлатининг таркибида бўлиб, аҳолиси асосан туркий ва форсий тилли қабилалардан иборат эди.
- Афшона атамасининг ўзи ҳам туркий илдизга эга деб қаралади.

2. Отасининг келиб чиқиши

- Манбаларда келтирилишича, Ибн Синонинг отаси Абдуллох Балхидан бўлиб, у даврда Балх ва Бухоро атрофида туркий қабилалар қатта аҳамиятга эга эди.
- Бир қатор тарихчилар, жумладан совет давридаги Шарқшунос олимлар, унинг отасини туркий қабилалардан бирига мансуб бўлганини таъкидлайди.

3. Туркий мухитда тарбия топиши

- Ибн Сино Бухоро ва Афшонада ўсиб-улгайган, бу ҳудудда эса туркий тилли аҳоли кўпчиликти ташкил қилган.
- Унинг ёзган асарларида туркий атамалар, туркий халқона иборалар ҳам учраб туради. Масалан, тиббий амалиётда халқ тилидаги атамалардан фойдалангани қайд этилган.

4. Туркий халқларнинг Ибн Синога нисбат бериши

- Ўзбек, туркман, қозоқ, қирғиз ва турк халқлари асрлар давомида Ибн Синога ўз

олий меросларидан бири сифатида караб келган.

- Хатто Усманий турклар даврида ҳам Ибн Сино «туркий зотдан чиккан улкан олим» сифатида улугланган.

5. Форсий тилда ёзиш масаласи

- Айрим олимлар Ибн Синони форс деб ҳисоблайди, чунки у асарларининг катта қисмини араб ва форсий тилда ёзган.

- Бирок бу даврда илм-фаннинг расмий тиллари айнан араб ва форсий бўлган. Шунинг учун унинг илмий меросини қайси тилда ёзгани унинг этник келиб чиқишига тўғридан-тўғри далил бўла олмайди.

6. Замонавий тадқиқотчиларнинг қарашлари

- Айрим тадқиқотчилар (масалан, А. Саидов, С. Назаров каби ўзбек олимлари) Ибн Синонинг отаси туркий қабиладан, онаси эса маҳаллий форс зотидан бўлган, демак у туркий-форсий қон аралашмасига эга деган фикрни илгари сурган.

- Шу нуқтаи назардан у туркий муҳитда ўсган, туркий илдизга эга шахс сифатида кўрилади.

Хуллас, Ибн Синонинг туркий эканлигини исботлайдиган асосий далиллар қуйидагилар:

1. Тугилган ва ўсган ҳудуди туркий қабилалар кўпчилиги бўлган туркийларнинг Афшона ва Бухороси.
2. Отасининг келиб чиқиши туркий зот билан боғланади.
3. Туркий тилли муҳитда тарбия топган.
4. Туркий халқлар асрлар давомида уни ўз мерослари деб билган.

Шунинг учун Ибн Синонинг туб келиб чиқишида туркийлик асосий ўрин тутган, десак, тарихий манбаларга тўғри келади.

Абу Муслим
профессор, сиёсий таҳлилчи